

ΑΠΟΨΗ

Η ύφεση

Του ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ*

Κάνοντας χρήση μιας έκφρασης των ημερών, η ελληνική οικονομία μπήκε στη νέα κρίση ασθενής και με «υποκείμενα νοσήματα». Καθώς αναγνωρίζεται σταδιακά το κόστος από τις αναγκαίες πολιτικές για την αντιμετώπιση του υγειονομικού προβλήματος, διαμορφώνεται ανάγλυφα ένα τοπίο ύφεσης. Το βάθος που αυτή μπορεί να έχει, φοβίζει, όπως και η διάρκειά της. Θα μπορέσει μια οικονομία που ακροβάτησε στο χείλος του γκρεμού για μία δεκαετία να αποφυγει ή να αντέξει μια μεγάλη νέα δοκιμασία;

Το πόσο θα υποχωρήσει η οικονομία κατά τη φετινή χρονιά θα εξαρτηθεί πρωτίτως από την εξέλιξη του υγειονομικού προβλήματος και μάλιστα όχι μόνο στη χώρα αλλά και στο διεθνές περιβάλλον. Όσο διαρκούν τα περιοριστικά μέτρα, η οικονομική δραστηριότητα πλήττεται άμεσα. Καθώς θα ολοκληρώνεται η διαδικασία άρσης τους, και για πολλούς μήνες, θα συνυπάρχουν δύο δυνάμεις. Πλευρές της δραστηριότητας θα ενισχύονται έντονα, καθώς θα έχουν αναβληθεί και νέες ανάγκες θα έχουν ανακύψει. Όμως, τα εισοδήματα των νοικοκυριών θα έχουν υποστεί μείωση, επιχειρήσεις θα δυσκολεύονται να επανεκκινήσουν την παραγωγή τους, η χρηματοδότηση θα είναι δυσχερής και, το κυριότερο, θα πα-

Εχει μεγάλη σημασία να υπάρχει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ειλικρίνεια και αμεσότητα στην περιγραφή της δύσκολης κατάστασης αλλά και των σημαντικών προοπτικών.

ραμένει αβεβαιότητα για την τελική έκβαση αυτής της περιπέτειας. Υπό μετριοπαθείς υποθέσεις, η ελληνική οικονομία δεν θα επανέλθει σε μεγέθυνση πριν από το τέλος αυτής της χρονιάς, με την επόμενη να είναι έτος μεγέθυνσης ισχυρής, αλλά μικρότερης από τη φετινή συρρίκνωσης.

Η ύφεση της οικονομίας κατά το σύνολο του έτους, μπορεί να είναι όσο μεγάλη ήταν στα πρώτα χρόνια της προηγούμενης δεκαετίας. Το ότι για την έναρξη της κρίσης δεν οφείλονται ενδογενείς παράγοντες αλλά υγειονομικοί λόγοι, με αφετηρία σε μια άλλη ήπειρο, μικρή σημασία έχει. Το ίδιο ισχύει και για τη χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε, πάλι σε μια άλλη ήπειρο, πριν από δώδεκα χρόνια. Μεγαλύτερη σημασία έχει πώς, με χαμηλή ανταγωνιστικότητα, η οικονομία μας δυσκολεύεται να διε-

κδικεί υψηλά εισοδήματα από το διεθνές περιβάλλον, ιδίως όταν αυτό πιέζεται. Πως υπάρχει υπερβολική εξάρτηση από τον εισερχόμενο τουρισμό της στενής καλοκαιρινής περιόδου και ασθενής διασύνδεση της οικονομίας με την καινοτομία. Και πως, με υψηλό δημόσιο χρέος, τα περιθώρια εξομάλυνσης και επανεκκίνησης μέσω δανεισμού είναι περιορισμένα.

Η οικονομική πολιτική μπορεί και οφείλει να αμβλύνει το κόστος της κρίσης για νοικοκυριά και επιχειρήσεις, αλλά το μέρος της συνολικής ύφεσης που μπορεί να αποφευχθεί για φέτος δεν θα είναι μεγάλο. Αφενός, γιατί θα χρησιμοποιούνται πόροι που θα μεγεθύνουν τα μελλοντικά χρέη, μειώνοντας έτσι τη δυνατότητα ανάπτυξης στη συνέχεια. Αφετέρου, γιατί το άμεσο πλήγμα από τη μεγάλη μείωση του εισερχόμενου τουρισμού εξαρτάται κυρίως από τις συνθήκες στο εξωτερικό και δευτερευόντως στη χώρα. Μαζί με τη στήριξη της αντιμετώπισης του υγειονομικού προβλήματος, κύριο μέλημα της οικονομικής πολιτικής θα πρέπει να είναι η προετοιμασία της επόμενης μέρας της οικονομίας και η σταθεροποίηση των προσδοκιών.

Μια τόσο βαθιά ύφεση, και μάλιστα από μια χώρα που χρειάζεται επείγοντας παραγωγικές επενδύσεις, έχει πολύ χαμηλή εγχώρια αποτα-

μίευση και μέσα σε γενικευμένη υποχώρηση των οικονομιών παγκοσμίως, δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με συμβατικούς τρόπους. Χρειάζεται ριζική διαφοροποίηση από το πώς αντιμετωπίστηκε η προηγούμενη κρίση, τουλάχιστον σε τέσσερα επίπεδα.

Αρκετά, το παραγωγικό υπόδειγμα της οικονομίας πρέπει να υποστηρίξει βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Στον τουρισμό, που θα παραμείνει κεντρικός πυλώνας, ουσιαστική διασύνδεση με άλλους τομείς, όπως ο πολιτισμός και τα τρόφιμα, επιμήκυνση της περιόδου και βελτίωση ποιότητας. Επίσης, όμως, απαιτείται συστηματική ενίσχυση της μεταποίησης ως ένας δεύτερος πυλώνας που θα δημιουργήσει και θα ενσωματώνει καινοτομία και ανθρώπινο κεφάλαιο, και θα στηρίζει τις εξαγωγές.

Στον δημόσιο τομέα, η ψηφιακή αναβάθμιση είναι αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διοίκησης, που επίσης απαιτεί αλλαγή δομών και διαδικασιών. Στο ευρύτερο Δημόσιο, όπως στην υγεία και στην εκπαίδευση, είναι απαραίτητη η ριζική αναδιοργάνωση, ώστε η κατανομή πόρων να ευθυγραμμίζεται από τα κατάλληλα κίνητρα. Σημαντικά δημόσια έργα θα πρέπει να προωθηθούν με κατεπείγουσες

διαδικασίες. Δημοσιονομικά, πρέπει να ορισθούν από την αρχή οι προτεραιότητες στις δαπάνες και στα έσοδα, που σε επίπεδο διετίας θα υποχωρήσουν μαζί με την οικονομική δραστηριότητα.

Κρίσιμη θα είναι επίσης η στάση έναντι των ευρωπαϊκών θεσμών. Η διεκδίκηση άμβλυνσης των δημοσιονομικών κανόνων θα πρέπει να γίνει με προσοχή ώστε να μην αντιστραφεί η πορεία απογαλακτισμού της χώρας από δημερη δάνεια και μηχανισμούς και ανάκτησης της πρόσβασης στις αγορές. Είναι όχι μόνο εύλογη αλλά και απαραίτητη η διεκδίκηση δημοσιονομικού χώρου, αλλά με την προϋπόθεση πως θα χρησιμοποιηθεί για την υποστήριξη της μετάβασης σε ένα νέο παραγωγικό υπόδειγμα και όχι για την ενίσχυση παθολογιών του παρελθόντος. Αναμένοντας πως η Κεντρική Τράπεζα θα λειτουργήσει ως τέτοια για το σύνολο της Ευρωζώνης, μέρος της οποίας θα έχει εξαιρετικά υψηλό δημόσιο χρέος και, άρα, πως θα κινηθεί και με μη συμβατικούς τρόπους, η ουσιαστική μάχη θα γίνει για την αναδιάρθρωση των παραγωγικών τομέων των κρατών. Έχοντας ήδη ένα επιβαρυντικό κόστος χρηματοδότησης, αν κληθούν να αντιμετωπίσουν προστατευτισμό και ανταγωνιστές που θα στηρίζονται από ισχυρά κράτη, πολλές ελληνικές επιχειρήσεις δεν θα αντεπεξέλθουν.

Τέλος, μεγάλη σημασία έχει να υπάρχει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ειλικρίνεια και αμεσότητα στην περιγραφή της δύσκολης κατάστασης αλλά και των σημαντικών προοπτικών. Κατά την κρίση της προηγούμενης δεκαετίας, επιλέχτηκε από πολλές πλευρές να κρυφτούν το μέγεθος του προβλήματος και τα χαρακτηριστικά του, με αποτέλεσμα τελικά να αποκρυβούν και οι προοπτικές.

Αν και η διαχείριση της νέας κρίσης δεν θα είναι εύκολη, και αναπόφευκτα τα εισοδήματα και η ευμερμία αρχικά θα μειωθούν σημαντικά, υπό όρους μπορεί να γίνει αφετηρία μιας θετικής πορείας. Πολλές επιχειρήσεις, δόμες του Δημοσίου αλλά και νοικοκυριά έχουν εκπαιδευθεί και δημιουργήσει νοοτροπίες και ζώνες άμυνας μέσα από την προηγούμενη κρίση. Υπάρχει βάσιμη ελπίδα ότι, στην αντιμετώπιση του υγειονομικού προβλήματος, η χώρα θα εξέλθει με τις, κατά το δυνατόν, μικρότερες απώλειες. Η συνειδητοποίηση ότι και η σβάρλοπιτα του οικονομικού προβλήματος επιβάλλει εξίσου σοβαρές προσεγγίσεις, μπορεί να είναι η βάση για την απαραίτητη στροφή και ενίσχυση της οικονομίας, που έτσι και αλλιώς εκκρεμώσεως ως επείγον ζήτημα.

* Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του IOBE και καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.